

Durf een drempelwetenschapper te zijn

Als student leerde Cees Zwart nog dat onderzoeksresultaten gelden ‘ceteris paribus’ (‘de overige omstandigheden gelijkblijvend’). Dat was anno 1955. Nu zijn er nauwelijks nog omstandigheden in de wereld die gelijk blijven. Dit heet in vaktermen ‘turbulentie’: een situatie waarin ruimte en tijd zo chaotiseren, dat de positie en de volgorde van fenomenen niet meer eenduidig te bepalen zijn. In de ziel van de mens weerspiegelt zich dit als het uiteenvallen van denken, voelen en willen, dus in onbewuste of halfbewuste drempelervaringen.

Tekst: Cees Zwart

Alle moderne wetenschap zou dan ook drempelwetenschap moeten durven te zijn.

En zo was het natuurlijk ook bedoeld bij de oprichting van de Vrije Hogeschool voor Geesteswetenschap in Dornach. Maar dan wel in open dialoog met de gangbare wetenschap en dus zonder enige neiging om zich af te sluiten of zich af te zetten. En met de kanttekening, dat je dan wel iets te bieden moet hebben, wat voor alle tijdgenoten in beginsel de moeite waard kan zijn.

Weten is meten, basta!

Gelet op het voorgaande zijn er goede redenen om – ter onderscheiding of accentuering – te spreken over *antroposofisch* of *geesteswetenschappelijk* onderzoek. Aan de andere kant vind ik deze formulering toch ook weer jammer. Namelijk vanwege het risico, dat daaruit exclusiviteit klinkt, terwijl er met empirisch

onderzoek als zodanig niets mis is. Wel met de axiomatische of dogmatische begrenzing van wetenschappelijk toegankelijk geachte empirie (ervaring) tot direct aan materie gebonden feitenmateriaal. En er is natuurlijk ook iets mis met de exclusieve opvatting, dat drempelervaringen wetenschappelijk niet kenbaar zijn en niet verifieerbaar, reproduceerbaar, consistent beredeneerbaar en al helemaal niet telbaar, weegbaar of meetbaar. Weten is meten, basta! Het heeft geen zin om hiertegenover een nieuwe of andere exclusiviteit neer te zetten. Het helpt niet echt om seculier fundamentalisme frontaal te bestrijden met spiritueel fundamentalisme. De ‘tegenkrachten’ kun je beter uithongeren door ze geen voedsel te geven. Je kunt ook proberen de kans op verzoening niet op te geven. Door geduldig in dialoog te blijven waar mogelijk en vooral door een taal te ontwikkelen, die herkenbaar en toegankelijk is voor niet ingewijden.

Adequate vertaling

Te vaak wordt vergeten dat wetenschapsbeoefening niet alleen onderzoek, maar ook studie omvat. Wat het aspect van de academische studies betreft valt er nog een wereld te winnen. Om de gedachten te bepalen wijs ik op twee voor de hand liggende mogelijkheden.

Om te beginnen zou het belangrijk zijn om publicaties te bevorderen, die in gewone mensentaal verhelderen wat zich tussen hemel en aarde afspeelt in een dynamische wisselwerking, niet alleen in de natuur, maar ook in de menselijke biografie en in het sociale leven. Het valt op dat er sinds enige tijd sterk toenemende aandacht is voor een adequate ‘vertaling’ van het bepaald niet seculiere gedachtegoed van de klassieke Griekse filosofie naar onze tijd. Deze aandacht komt ook tot uitdrukking in de exploratie van nieuwe – niet puur seculiere – ervaringscategorieën, ordeningsprincipes en sturingsprincipes. Denk aan metaforen, morfogenetische velden, webverbindingen, visualisaties, persoonlijk meesterschap, opduikende strategieën (*emerging strategies*), meebewegen met de stroom (*go with the flow*), lezen van coïncidenties, bijna-doodervaringen en wat al niet meer. Het zijn evenzovele aanknopingspunten voor dialogische, aanvullende academische studies.

De tweede mogelijkheid bestaat uit een precisering en actualisering van de methodologie (leer der methoden) die

in de Vrije Hogeschool voor Geesteswetenschap gepraktiseerd of in ieder geval onderkend wordt. Te denken valt hierbij

aan de fenomenologie, de symptomatologie, de historiografie en de ontwikkelkunde. Ook deze punten vragen om kwalitatief goed doortimmerde academische studies in begrijpelijke taal.

Wetenschappers moeten een open bewustzijn hebben voor signalen die wijzen op nieuwe thema's die voor wetenschappelijke bewerking in aanmerking komen. Zo neemt men serieus dat wetenschappelijke theorievorming alleen dan legitiem is, wanneer zij naar vermogen dienstbaar is aan wendingen ten goede in de mensheidsontwikkeling en de wereldontwikkeling.

Tussen hemel en aarde

Het voorgaande krijgt bijzondere betekenis wanneer we het hebben over wetenschapsbeoefening, die haar passie ontleent aan de antroposofie, die door Rudolf Steiner in de wereld gebracht is als een beweging, ofwel als een impuls, gericht op heling van de huidige cultuur die als het ware doordrenkt is met materialisme. Steiner stelde daartegenover, dat materie nooit zonder geest is en geest nooit zonder materie. Dit komt neer op de inauguratie van een nieuw tweerichtingsverkeer tussen de polen hemel en aarde. Aan de moderne mens is hierbij een taak met geweldige verantwoordelijkheid toegevalen.

Immers, sinds Michaël de kosmische intelligentie heeft overgedragen aan de mensen op aarde, hangt voor de verdere ontwikkeling veel, zo niet alles, af van de bewustzijnsinzet van de mensen op aarde. Voeg hierbij het eerder genoemde feit, dat plat materialisme dominant is geworden en het beeld wordt nog dramatischer. Anders gezegd: de aura van de aarde is verduisterd geraakt en de geestelijke wereld heeft hierdoor steeds grotere moeite om zich te oriënteren op de aarde. Maar misschien is het ook wel een *blessing in disguise* . Misschien vormt deze karakteristiek van de ontwikkelingsgang een keerpunt. Een wending ten goede in de vorm van doorbrekend besef, dat moderne wetenschapsbeoefening – wil zij zich in bovenbedoelde zin legitimeren door echte dienstbaarheid – onherroepelijk in het perspectief komt te staan van *resultaatverantwoordelijkheid jegens de geestelijke wereld, casu quo jegens*

concrete geestelijke wezens . De theorievorming, die ontspringt aan de integratie van studie en onderzoek – evenals uiteraard haar praktische toepassingen – zou een zodanige stralingskracht moeten kunnen verwerven, dat er vanuit de aarde lichtvensters ontstaan die glanzende oriëntatiepunten vormen voor de gees-

DE AURA VAN DE AARDE IS VERDUISTERD EN DE GEESTELIJKE WERELD HEEFT GROTE MOEITE ZICH TE ORIËNTEREN

telijke wereld. Uiteraard is dit een ongebruikelijke manier van voorstellen, maar waarom eigenlijk niet?

Met deze voorstelling van zaken wordt de lat heel hoog gelegd. Maar hoe lager de lat, des te minder moed is er nodig om de sprong te wagen. En om die moed gaat het juist, de moed om het goede te doen wel te verstaan. Wij leven in het tijdsgewricht dat onder supervisie staat van Michaël. Hij is de aartsengel, die geen boodschap heeft aan fraaie voorneemens, laat staan aan mooie praatjes. Hij wacht op onze initiatieven en werkt met de gevolgen van onze keuzes. Er zit dus eigenlijk niets ander op dan *blijven proberen* , met alle risico's, die erbij horen.

Er is gelukkig ook troost. Wij kunnen elkaar blijven steunen door rugdekking te geven. Dit zal ongetwijfeld hard nodig zijn. Want wie vandaag de dag wil bouwen aan een wetenschapstraditie met toekomstkracht moet rekenen op kritiek. Vaak blijkt het gelukkig ook weer zo in elkaar te zitten, dat de kritiek verstomt, indien je innerlijk overeind kunt blijven, omdat je zelf blijkt te kunnen representeren wat je beweert. Ik spreek uit eigen ervaring. ■

Dit artikel is een bewerking van de brief die prof. Dr. C. Zwart stuurde aan het nieuw opgerichte Bernard Lievegoed Fonds.